

1911. DECEMBER 1.

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

L. ÉVF.

KÖZLÖNYE

23. FÜZET.

KIADJA: AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

Szerkeszti:

BUND KÁROLY

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én. ☉ Előfizetési díj egy évre 16 korona.

Az Orsz. Erd. Egyes. oly alapító tagjai, kik legalább 300 kor. alapítványt tettek, valamint a rendes tagok is 10 kor. évi tagsági díj fejében ingyen kapják. Azok az alapító tagok, kik 300 koronánál kevesebbet alapítottak, 6 kor. kedvezményes árért járathatják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, Lipótváros, Alkotmány-utca 6. sz. II. em.

☞ A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltnék. ☜

(Telefon: 37—22.)

Az osztrák birodalmi erdészeti egyesület tanulmányutja.

(Befejezés.)

Auersperg Károly herczeg: A szó *Schmid* erdőtanácsos urat illeti.

Schmid István erdőtanácsos: Mélyen tisztelt uraim! Nekem az a feladat jutott osztályrészül, hogy az erdőművelés terén szerzett benyomásainkról számoljak be. Ha az erdőművelési tevékenység alapvető jelentőségét, az erdőgazdasági üzemből való nagy fontosságát mérlegeljük, ha továbbá meggondoljuk, hogy a termelés feltételei a megtekintett erdőségekben vidék, termőhely, fanem, üzemmód, tulajdonjogi jelleg és gazdasági cél szerint mily sokfélék, ha tekintetbe vesszük a gazdaság intenzívitását, úgy bizonyára belátjuk, hogy ezen feladat nagyságától vissza kellett volna riadnom, ha arról volna szó, hogy minden részletet behatóan méltassak. Nem volt annyi időm és nyugalom, oly előadmányt készíteni, amely a magyar erdőgazdaság jelentőségének és magas színvonalának megfelelné és ahhoz méltó lenne. Másfelől a szűkre szabott idő is kizárja a beható tárgyalást. Remélhetőleg tehát ezekre való tekintettel nem minősítik felületességnek, ha előadmányom csupán rövid vázlat lesz és a részleteket elkerüli.

(A vinkovczei tölgyesek tenyészeti és felújítási viszonyait ismertette azután az előadó úgy, amint azt utleírásunk elején az utmutató nyomán tettük. Megemlítve, hogy erősebb gyéritések csak a 140 évre tervezett forduló második felében terveztetnek, következőképen folytatta:)

Ugy vélném, hogy a 60. éven túl megfelelő erős gyéritéseket alkalmazva, a talaj kitűnő termőképessége mellett alacsonyabb vágásfordulók is megfontolás tárgyát képezhetik, ha nem is aktuális ez a kérdés a legközelebbi 1—2 évtizedben. A törzsek megfelelő nevelésével és a vágatási kor leszállításával a fahasználat folytonosságát lehetne biztosítani. (Helyeslés.)

Ha arra gondolnának, hogy ez a terület vagy annak részei irtás és lecsapolás által a mezőgazdaság használatába adassanak, úgy én az ország érdekében azt kívánnám, hogy az erdőterület tulságosan ne apadjon. A feltétlen vízmentesítés éppenséggel nem eszménye a földművelésnek. A szlavóniai tölgyesek léte is a talaj nedvességének megóvásától függ. A vízmentesítés már sokszor okozott közgazdasági károkat, amelyeket előre nem sejtettek. Különösen az erdőgazdának van oka rá, hogy a vizet az erdő részére, amíg lehet, megőrizze és a szlavóniai tölgyek pompás törzsei ebben a meggyőződésben csak megerősíthetnek bennünket. Abban a szerencsében részesültünk, hogy ezen őserdők maradványait láttuk s oly benyomást nyertünk, amelyet élethossziglan nem fogunk elfeledni. Érthetővé lett előttünk, hogy a természet barátja sajnálattal látja leomlani ezeket az óriásokat, de fentartásuk nyilvánvalóan tulságos gazdasági áldozatokkal járna. Örvendjünk tehát az erőteljes új faállományoknak. A régi ledől s új élet kél a romokon. A szlavóniai őstölgyesek lassankénti kimerülése a tölgyfaárak újabb emelkedését fogja okozni. Egy okkal több, hogy a monarchia nyugati felében a tölgy tenyésztésére több figyelem fordíttassék.

Áttérve Szabadka és Szeged homoki erdeire, megállapíthatjuk, hogy talajuk rendkívül változó minőségű. Az a képzeletünk a magyar pusztáról, hogy az nagy legelőterület, ma már nem állhat meg. Nagyszabású akció révén a pusztá kulturfölddé lett és betelepült. Ebből az átalakulásból a magyar erdőgazdaság is kivette részét, még pedig a legsilányabb részek utaltattak át neki kultiválás

celjából. Amit itt magyar kollégáink az erdészeti kulturmunka terén alkottak, az teljes elismerésünkre méltó. A talaj részletes tanulmányozására és lelkes kitartásra volt szükség, hogy ezek az erdők létesüljenek, amelyek mint véderdők és mintjövedelmi források egyaránt nagyjelentőségűek. Szabadkán láttuk az eredeti silány nyárfaflóra maradványait, amelyeket szembeállítva a mai faállományokkal, a múlt század 80-as éveitől teljesített erdészeti kulturmunkát becsülni tanuljuk.

Az erdősítés sikere tekintetében különös jelentőséggel bír a fafaj helyes megválasztásán kívül a mezőgazdasági elő- és köztes művelés, a talajnak vele egybekötött alapos megmunkálása miatt. A talajminőség megítélése végett a terepalakulás és a talajt fedő növényzet rendkívül fontos. Messze vezetne, ha a felújítás technikai részleteivel akarnék foglalkozni s nem is mondhatnék mást, mint amit utmutatónk jogos örömmel az elért siker felett már közölt velünk. Az ákácra vonatkozó új tapasztalatokat köszönhetünk önöknek, amelyek erdészeti ismereteink értékes gyarapodását jelentik. Utalhatok ebben a tekintetben Vadas min. tanácsos ur erre vonatkozó művére. Az a szokásos nézet, hogy az erdőgazdaság üzeme extenzív, a magyar ákáczosokra egyáltalában nem alkalmazható. Ha már a felújítás nagy költséget kíván meg, úgy ez még nagyobb mértékben érvényes a korán kezdődő törzsnevelésre és gyéritésekre. A többnyire sarjerdőalakban kezelt erdők aránylag nagyon kielégítő jövedelmet nyújtanak, amihez nagyban hozzájárul az a körülmény, hogy azon a vidéken a gyengébb választékok is könnyen és jó pénzen értékesíthetők. Vajjon az ákác a távolabbi jövőben mily mértékben lesz erdőalkotó, ma még nem aktuális kérdés, de több tekintetben csak előkészítő fanem, amely később helyenként más fanemeknek fogja átengedni a teret, de maga is mindig tekintélyes részét fogja alkotni az alföldi erdőknek. A puszták és az ákáczosok tájképe szokatlanul hatott reánk. Mily szép lehet tavasszal, ha a talajt friss zöld növényzet borítja és az ákácztenger a lomboszat és virágzatok diszében pompázik!

Egészen más kép tárult elénk Vadászerdőn, melynek kötött talaján a tölgy tenyészik. A felújítás itt is mezőgazdasági használatokkal kapcsolatosan történik, melyek kedvező hatását a fiatalosok fejlődésére az erre vonatkozó kísérletek élénken igazolják. A tölgy-

makkvetés 1—1½ *m*-re eső sorokban történik. Emellett abból a helyes elvből indultak ki, hogy a tölgyet a fiatal korban törzsének egyenes kifejesztésére sűrű telepítéssel kényszeríteni kell. Ez az elv jut kifejezésre a fiatal faállományok gyéritésénél is. Csak később, amidőn már jól kifejtett törzsek alakultak ki, jött meg az erősebb gyéritések ideje. A bemutatott kísérleti területek igen érdekesek voltak, habár határozott eredményeket még csak a már említett felujítási kísérleteknél láthattunk. A kísérletek exakt kivitele teljes elismerésre méltó. A Vadászerdő kétségen kívül igen kitűnő kísérleti terület. A csemetekertek ennek a mintaiskolának tanberendezését nagyon jól kiegészítik.

Temesvár után az egykori deliblati homokpusztát látogattuk meg. Szándékosan mondom, hogy *egykori*, mert az, amit ma ott látunk, már nem pusztaság, hanem legnagyobbbrészt művelt föld. Ez a nagy mű éppenséggel imponáló, ha az erdősített terület nagyságát és azokat a nehézségeket vesszük tekintetbe, amelyek között az létesült. Az erdészeti működés súlypontja a homokpuszta közepére esik, ahol a szél legmagasabbra hordta föl a homokot. A homokpusztán látott őszi táj bizonyára mindnyájunknak feledhetlen lesz. Azt a szándékot, hogy az őseredeti növénytenyészetnek egy nagy természeti védterületen menedék nyujtassék, bizonyára örömmel üdvözölhetjük.

A puszta erdősítésénél az ákácznak jutott a főszerep s az ákácztengernek aligha van párja. Az erdősítés elősegítőjeként a közönséges boróka tett jó szolgálatokat, ujabban pedig a virginiai boróka vált be némely területek erdősítésénél. Felismerhettük, hogy az ákác nem való a legszegényebb területek elfoglalására, amelyeken a virginiai boróka nyer jelentőségben. Nem terjeszkehdtem ki a részletekre, hanem utalok Ajtay urnak az utmutatóba foglalt kitűnő értekezésére. A kritikának is el kell maradnia, mert aligha van közöttünk olyan, aki e téren oly bő tapasztalatokkal bírna, mint magyar kollégáink. A legközelebbi teendő az ákáczosok megvédése, különösen a legeltetés ellen. A homokpusztának *Mátyus* főerdész által rendszeresen megkezdett erdősítésével a magyar államerdészet oly művet alkotott, amelynek fenmaradását és fejlődését őszintén kívánjuk.

Orsováról Herkulesfürdőre utazva, sajnos, a sötétség miatt

már nem láthattuk a tájat, pedig ez kívánatos lett volna, hogy az óriási vízkárosítások nyomait lássuk, amelyekre utmutatónk reámutat, hangsúlyozva azokat a szolgáltatokat, amelyeket az erdő a károsítások csökkentésére tett és azokat a káros következményeket, amelyekkel az egykori erdőpusztítás járt.

Előadásom befejeztével őszintén kinyilatkoztatom, hogy magyarországi utunkról nem csupán kellemes egyéni emlékeket, hanem értékes szakbeli tapasztalatokat is viszünk magunkkal, különösen erdőművelési téren, tehát az erdőgazdasági tevékenység azon ágában, amelytől az erdő jövője függ. Szánjon a sors Magyarország erdeinek áldásteljes, boldog jövőt, aminek biztosítékát magyar kollégáinkban tökéletes módon megvalósulva látjuk. (Elénk tetzés és taps.)

Janka Gábor dr.: Uraim! Feladatom a fa nyerésére és hasznosítására vonatkozó uti tapasztalatokat összefoglalni. Ebben a tekintetben teljesen ellentétes természetű vidékeket érintettünk. Egyfelől a szlavóniai tölgy termőhelyeit, amely fa világhirnek örvend és legnagyobbbrészt a termelési helytől távol talál piacra; másfelől az ákáczerdő táját, melynek termékei csak a helyi piacon birnak jelentőséggel.

(Előadó azután a fakülkereskedelemre vonatkozó statisztikai adatokat közölt, amelyek olvasóink előtt ismereteseek, azután áttért a szlavóniai tölgyesek ismertetésére.)

A hatalmas, egyedülálló, sehol és soha vissza nem térő méretek, egybekötve az utolérhetlen faminóséggel biztosítják azokat a magas faárakat, amelyeket ott fizetnek. A vrbanjei erdőgondnokság Sočna nevű erdőrészében magunk mértünk egy álló tölgyet, amely 1.5 m mellmagassági átmérővel és 17 m hosszú ágtisza törzsszel bír, amelynek műfaköbttartalma 18 m³-re tehető. Egyik fekvő, érkezésünk előtt döntött törzsnek mellmagassági átmérője 1.8 m, középső átmérője 87 cm, az ágtisza törzs hossza 25 m, a törzs teljes hossza 40 m volt. Egy másik fekvő törzsön ugyanott a következő méreteket állapítottuk meg: mellmagassági átmérő: 110 cm, összes hossz 41 m, ágtisza törzshossz 28 m, ennek közepén az átmérő 77 cm. Boljkovo erdőrészen éppenséggel oly törzset láttunk, melynek teljes hosszát 44 m-re, az ágtisza törzs hosszát 30 m-re, értékét 2000 K-ra becsültük.

A tölgyfa eladása tövön történik, de nem törzsenként, hanem erdőrészenként nyilvános árverésen, írásbeli ajánlatok útján. (Bővebben leírja a becslési eljárást és ismerteti a becsárakat.) Természetes dolog, hogy a becslés rendkívüli gyakorlatot és tárgyismeretet kíván, különösen a vén, tulkoros tölgyek hibái és sérülései tekintetében. Eltekintve a külsőleg látható sérülésektől, amelyeket a *Cerambyx heros* álczája okoz, a tölgyek gyakran szenvednek vörösfenyőben részben a tőből, részben ágcsontokból kiindulóan. Nem egy fa, amely egészségesnek látszott és a fejszével való megütésnél nem adott gyanús hangot, a döntés után vörösfenyőnek bizonyult. A törzsnek nem kell éppen már odvasnak lennie, már a sötétebb színárnyalat csorbitja a fa értékét és nagy veszteséget jelenthet a fakereskedőnek. Bármennyire jogosultnak látszik a mai eladási mód, mégis a fakereskedőnek nézetem szerint a faminőség bizonytalansága miatt oly biztonsági tényezővel kell számolnia, amely a tőárt csökkenti, mert ezernyi korona veszhet el, ha néhány egészségesnek becsült törzs vörösfenyőnek bizonyul. Én tehát azt tartom, hogy az adásvételi üzlet reálításának elve alapján előnyös volna ezt a bizonytalanságot olyképen kiküszöbölni, hogy az *eladás a törzsek döntése után* történjék, amidőn a fa minősége jobban ítéltető meg. Természetszerűen nem ismerjük a viszonyokat annyira, hogy mérvadó véleményt mondhatnánk, egyénileg azonban azon a nézetem vagyok, hogy ez a követelés nem tulságosan messzemenő. A házilagos eljárást a termelés egész menetére kiterjeszteni a szlavóniai tölgyesekben majdnem keresztülvihetetlen. A vevő tudja legjobban, hogy mit termeljen.

Az említett bizonytalanság dacára az árveréseken elért árak mindig tetemesen magasabbak, mint a becsárak. Így tavaly és a legutóbb tartott árveréseken 50—56% volt a felülfizetés. Ugy látszik, hogy itt már előszereteti árakról van szó, mert a szlavón tölgy fogyasztásban van és minden kereskedő kisebb haszon mellett is el akarja magát látni szlavóniai tölgyfával. Az árverések alkalmával mozgalmasság az élet Vinkovczen; a fakereskedők az ország minden részéből oda özönlenek. Az árverésen nagy az izgalom; milliók tétetnek kockára!

A vásárolt fa döntése és termelése a tél folyamán történik a vevő munkásai által. A vevő régebben kötelezve volt a műfára

alkalmatlan törzsrészeket, a koronát stb. a vágásban visszahagyni. Ez az u. n. tanninfa akkor külön értékesítés tárgyát képezte. 1904 óta a kincstári erdőkben más az eljárás. Most a vevő az egész törzset veszi meg és a tanninfát ő adja el. A műfatörzsek a döntés után megtisztíttatnak a kéreg cserepes részétől, míg a kéreg belső része a törzsön marad, hogy a fa repedezésének eleje vétessék. A törzs ágtiszta részéből lehetőleg hosszú darabokat vágnak, mert a hossza értéke a legnagyobb. Míg 20 év előtt még a legszebb fát hasították francia és német dongákká, addig ez ma már pazarlás volna s csak a fűrészrönknek nem való részekből készülnek dongák.

A vevő a tölgyhossza köbméterjét 150—180 K-val, a furnir-rönkét 120—130 K-val, az exportrönkét 80—100 K-val, végül a fűrészrönkét 40 K-val (?) adja tovább.

A fűrészek félgyártmányokat készítenek. Rendkívül gondos, a legkisebb hibákat is figyelembe vevő kihasználást láttunk s megfigyeltük, hogy minden a fűrész alól kikerülő deszkára a minőséget jelző különös jeleket irtak, hogy minden ággöcsöt levágtak, minden léczet gondosan megmérték, hogy a drága anyag lehető gazdaságosan használtassék ki. A felmetszés vagy u. n. boulokbán történik, amidőn a rönköket teljesen egyenlő erősségű pallókra vagy deszkákra vágják, vagy tükrös árura. A tükrös metszésnek a bélsugarak irányában kellene történnie, de mivel lehetetlen csupa tükrös metszést végezni, u. n. féltükrökkel is megelégszenek. A rönkből először a belet, a legbelső részt vágják ki, mert ez repedezik legkönnyebben. A bél két oldalán fekvő pallók, az u. n. angol dugoni adja az anyagot a tiszta tükrös metszethez. A bél és a tükrös pallók kimetszése után fenmaradó, körszelet-alaku keresztmetszettel bíró rönkszeleteket párhuzamos metszéssel vágják deszkákra, melyek közül ismét a középsők birnak a legszebb tükrökkel. Ezek a rönkszeletek a kereskedelemben Wainscott (englischer Wagenschuss) néven ismeretesek és régebben egész darabban, ma ellenben már többnyire felmetszve exportáltnak, főként Angolországba, ahol a legjobb és a legszebb fát fogyasztják s jól is fizetik meg. A kivitelnek május végéig be kell fejeződnie, mert nyáron a fa sokat szenved, különösen a rönkök a kéreg lerepedése vagy az u. n. kis bogár (*Dryocoetes monographus* és

Platypus cylindricus) támadásai által. Az angol tükrös árun kívül van francia és belga tükrös áru, különféle méretekben. Deszka és palló 1 *m* hosszútól és 14 *cm* szélességtől kezdve készül. Nyers lécz (Rohfriesen) alatt 20 *cm* hosszú és 3 *cm* szélességet meghaladó deszkácskákat értenek. A gyengébb fából asztalosárut, az erősebből a vagon- és hajóépítéshez való anyagot készítenek. Feuillet alatt erősebb furnirlapok értendők.

A tölgyfa metszéséhez csak igen vékony fűrészeket használnak, hogy kevés legyen a hulladék. A pengének nem szabad kihajolnia és az előtolás csekély. Ezeknek a kívánalmaknak leginkább a vízszintes keret- és a szalagfűrész felel meg, amelyeket több példányban láttunk. Ezeknek az a nagy előnye is van, hogy igen nagyméretű rönköket lehet velük fűrészelni, amire ott nagy szükség van. Így pl. a fakereskedelmi részvénytársaság nagy szalagfűrészre 1½ *m* vastag rönköket is vághat.

Ami a vinkovczei fűrésztelepek teljesítő képességét illeti, úgy a fakereskedelmi r.-t. fűrészre évi 17.000 *m*³-t, a Katusic Iván czég fűrészre 20.000 *m*³-t vág fel. Az utóbbi fűrész nem metszi a saját fáját, hanem bérért elvállalja más czégek fájának felmetszését. A kihozatal 50%. Ez az aránylag csekély kihozatal a szlavóniai tölgy tulkorosságára, a gyakori vöröskeresztre és ághelyekre vezethető vissza.

A kazánok fűtése mindkét helyen a fahulladékkal és fűrészporral történik. Az el nem tüzelt fűrészport a tanningyarak veszik vagononként 70 K-ért.

Néhány szót kell szentelnem a szlavóniai tölgyfa minőségének is. A szlavóniai tölgyfa vitathatlanul világhirnek örvend.

Bárhová menjünk oly famegmunkáló telepekre, amelyeken tölgyet dolgoznak fel, mindenütt találkozunk a szlavóniai tölgygyel s mindenütt dicséretét zengik. Igen szép, egyenletes, kellemesen barna színe van, könnyen megmunkálható, amit különösen az asztalos méltányol, igen finom évgyűrűzetű s ezért aránylag puha és könnyű s mindemellett úgy hosszúra, mint vastagságra nézve a legnagyobb méretekben is ágmentes választékokban kapható. A nagy hosszal párosult ágmentességet különösen a vagonépítésnél becsülik sokra, mert legalább Németországban a hosszú Pullman-kocsik

alvázában oly tölgyfakeretet követelnek, melynek hosszoldalai egy darabból készültek.

A furnírvágás céljaira csakis a szlavóniai tölgy alkalmas s mint dongafát is minden más eredetű tölgy fölé helyezik, habár ma már sok hordógyár használ fel orosz tölgyet, mert a szlavóniai már drága. Nemes borfajtákat csakis szlavóniai tölgyből készült hordóban tartanak, mert ezek a bort jól konzerválják, sőt tannintartal-mukkal javítják.

Min alapszik már most a szlavóniai tölgyfa kiváló minősége? Mielőtt e kérdésre válaszolnék, előre kell bocsátanom, hogy a faminőség igen viszonylagos fogalom; építkezési célokra lehetőleg szilárd, ellentálló, nagy hordképességű anyagot keresnek, míg ellenben az asztalos a lehetőleg könnyű, lágy, jól megmunkálható fának ad előnyt. S minthogy a tölgyfát főként az asztalosok használják fel, úgy jó tölgyfának azt kell tekintenünk, amely az ő követelményeiknek felel meg s ez éppen a szlavóniai *koros* tölgyek fája. Hangsúlyozom, hogy a tulkoros tölgyek fája, mert a fiatalabb törzsek fája Szlavóniában sem olyan, mint a 250 és több éveseké.

Néhány futólagos minőségi vizsgálatot végeztem a máriabrunni erdészeti kísérleti állomáson szlavóniai koros és fiatalabb tölgyfán. Az anyagot a fakereskedelmi r.-t. s illetőleg a bródi vagyonsközség szivességének köszönhetem.

A koros, keskeny évgyűrűjű tölgyfa fajsúlyát 0·654-nek, a szélesebb évgyűrűvel bíró fiatal fáét 0·735-nek találtam. A keménységi próbák pedig, amelyeket e fával végeztem, a következő eredményre vezettek:

koros tölgyfa	--- --	394 kg/cm^2
fiatal "	--- --	657 kg/cm^2

Az évgyűrű átlagos szélessége a koros fán (250 éves) 1·46 *mm*, a fiatalabb (75 éves) fán 3·10 *mm*. A fa fajsúlya tehát a tölgyfánál az évgyűrű szélességével nő, mert a szélesebb évgyűrűben aránylag több az anyagdúsabb, nehéz őszi fa. Az asztalosra azonban a könnyű megmunkálás és szerszámainak kimélése fontos, az egyenletes szöveten és szép színen kívül főleg ezért ad oly magas árakat a szlavóniai tölgyfáért. Ámde csak a 250 és többéves szlavóniai tölgyfák nyújtanak ily értékes fát, soklikacsu tavaszi fával és kevés őszi fával, ellenben a fiatalabb törzsek, mint másutt, úgy Szlavóniában

is kemény anyagot adnak. Ugy vélem, hogy az öreg tölgyeknél a nagy területen kívül, mely miatt csak keskeny évgyűrűket rakhatnak le, a fáknak a csekély s részben már el is haló korona következtében beálló hiányos táplálkozása is hozzájárul, hogy ezt a nagyértékű lágyabb fát produkálják. Minthogy pedig a jövőben csak 140 éves vágásfordulót szándékoznak a szlavóniai tölgyesekben alkalmazni, a mostani keskeny évgyűrűs szlavóniai tölgyfa a piacról végleg el fog tűnni, hacsak egyes törzsek tultartásával nem történik gondoskodás magaskorú törzsek neveléséről. Némileg kételkedem ugyan abban, hogy a gyorsított kihasználásra való mai törekvés mellett ez meg fog-e történni, de nem akartam elmulasztani, hogy erre a körülményre ez alkalommal reá ne mutassak.

Megjegyzendő még, hogy a tölgy elegyes faállományban jobb faanyagot termel, mint elegyetlenben.

Hátra volna még azon fafajokról néhány szót szólni, amelyek a szlavóniai tölgyerdőkben mint ugynevezett *fehérfa* szerepelnek, mint a kőris, szil, juhar, gyertyán és hárs. Többnyire a tölgy előtt külön adatnak el, de értékre nézve messze mögötte maradnak a tölgynek. Műfaszázalékuk 30, míg ellenben a tölgynél az 70%-ig terjed.

S ezzel áttérhetek az *ákácza* műszaki alkalmazhatóságának és értékesítésének kérdéséhez Szabadka és Szeged város erdeiben. Az ákác gyors növekedése mellett ezen erdőkben 20—30 éves sarjerdőfordulóban jobb talajon oly fatömegek nyerhetők, amelyek bámulatba ejtenek. Emellett az ákác ár, a vidék erdőben szegény lévén, igen magas, de ez a magas ár összhangban áll e fa nagy alkalmazhatóságával. Az ákác fája igen kemény, igen szívós, ellentállóképes és tartós mint műfa, de mint tűzifa is nagy az értéke.

(Az előadó ezután az ákácznak és melleleg a nyárfának Szabadkán és Szegeden szokásos termelését, választékolását és értékesítését ismertette, amelyről közelebbről külön leírás fog az „Erdészeti Lapok“-ban megjelenni, s ezután így folytatta:)

Ha meggondoljuk, hogy 1 *ha* ákáczerdő tőára az első termőhelyen 30 éves korban Kallivoda erdőtanácsos szerint 4668 K, akkor méltányolni tanuljuk, mily hatalmas anyagi hasznót jelent magyar kollégáink uttörő munkája e téren.“

A vadászerdői tölgyfakitermelés és értékesítés rövid ismertetése után dr. Janka Gábor élénk tetszés között azzal zárta be előadmányát, hogy tanulmányutjuk az erdőhasználat szempontjából is époly érdekes, mint tanulságos volt s beigazolódott, hogy mily hasznos az utazás és a saját közvetlen tapasztalatok szerzése.

Auersperg herczeg: Megnyitom a vitát és átadom a szót Petraschek udvari tanácsos urnak.

Petraschek Károly udvari tanácsos fölszólalásában elsősorban utalt arra, hogy előfordulásának optimumában a fiatal kocsányos tölgy árnytűrése mennyire fokozódik, a többi fanem beárnyalását 10 évig is elbirja s ezek nyomása alatt nem senyved, hanem vidoran törekszik fölfelé. Már 20—25 éves korban beáll az az állapot, amelyről Burckhardt is megemlékszik, hogy tudniillik lába be van árnyékolva, de koronája szabadon élvezi a fényt. Kiemeli ezt azért, mert az ő erdeikben kedvező termőhelyeken is bizonyos aggályossággal találkozott a fiatal korban való beárnyalás tekintetében. A látottakból az a tanulság, hogy az aggályossággal nem kell bizonyos határon túl menni, hanem a természetben és a fajok erejében bízni. S ha némi türelmünk van, azt tapasztaljuk, hogy a természetes felujítás is szép eredményeket érlel meg s nem kell mindjárt a meterséges felujításhoz nyulni. Utal továbbá a szlavóniai tölgyesek közel egykoru voltára, amiben megnyugtató bizonyítékát látja annak, hogy nagy vágásokban használt erdők is kielégítően ujlhatnak fel, pedig hát ott, ahol az erdők feltárása, amelyet mindnyájan kívánunk, még nem haladt kellően előre, ily nagy vágásokban, még pedig tarvágásokban vagyunk kénytelenek használni. Az apró vágásokkal való gazdálkodás apróbb erdőbirtokokon, fejlett viszonyok között keresztülvihető, ott azonban, ahol őserdők feltárásáról van szó, nem alkalmazható.

Felszólalása további folyamán Petraschek helyreigazítja Guttenberg lovag ama nézetét, mintha a boszniai fa jóminőségű volna. Az ottani faállományok már tulkorosak és a fa gyakran redves, a hulladék tetemes. Ha a fapiacson mégis kedvelt a boszniai fűrészáru, úgy azt nem jóságának, hanem nagy szélességének köszönheti, amelynek következtében ma még valamivel jobb árat lehet elérni, mint amely minőségének megfelelően, de mégis kevesebbet, mint a keskeny svéd áruért.

Befejezésül még az ezüsthársat és tenyésztését ajánlja a magyar erdőgazdák figyelmébe, amelyet Deliblaton és Herkulesfürdő körül láttunk. Ez a fafaj gyorsan nő és fája keresett. Boszniában legalább magas áron értékesítették.

Nagy Vincze erdőigazgató: Janka dr. ur előadásában annak a nézetének adott kifejezést, hogy czélszerűbb volna a szlavóniai tölgyet kitermelt állapotban értékesíteni. Mindnyájan, akik szakunk érdekeit szívünkön hordjuk, barátai vagyunk a fatermés házilagos kitermelésének és kiszállításának s ahol annak előfeltételei megvannak, azt szívesen alkalmazzuk. A szlavóniai tölgyesekben ellenben hajdan vasutak és kiépített utak, valamint belföldi gyakorlott erdei munkások hiányában a házilagos gazdálkodás nem volt keresztülvihető. Ennek bizonyysága volt az 1873. évi nagy faeladás a beruházási alap erdeiből, amidőn a vevők arra törekedtek, hogy maguk dolgozzák fel a fát és azt ily állapotban értékesítsék. Eközben azonban legyőzhetlen nehézségekbe ütköztek és rövid idő múltán a 3·3 millió forintnyi biztosíték elvesztésével visszaléptek az üzlettől. Ilyen körülmények között természetesen a kincstár sem gondolhatott a házilagos gazdálkodásra. Viszont később, amidőn a szávavölgyi vasut és néhány erdei ut kiépült s a tölgyesek iránt mindig nagyobb és nagyobb érdeklődés mutatkozott, a tövön való eladás mellett is igen kielégítő árakat értünk el s éppen ezért a rendszerváltozás szükségét nem éreztük. A helyi munkaerő hiánya egyébiránt még mindig nagy akadály maradt volna a házilagos gazdálkodásnak. Az árak évről-évre emelkedtek, úgyhogy ebből az okból ujabban sem gondolt senki sem arra, hogy az eladási eljárást megváltoztassa. Az idő eljárt s ma ott tartunk, hogy az öreg faállományok fogytán vannak és már ezért is alig volna czélszerű más eladási módra áttérni, oly módra, amely új munkássereg nevelését tenné szükségessé, anélkül, hogy azt tartósan foglalkoztathatnók. Ha mód kínálkozik reá, Szlavóniában is gyakoroljuk a házilagos termelést, így pl. amidőn néhány év előtt a vrdniki állami szénbányászat részére bányafát termeltünk s házilagosan fognak az összes gyéritési munkálatok végeztetni. Az öreg tölgyesekben azonban most, mintegy a tizenkettedik órában, rendszert változtatni kockázatos volna,

a vevőközönségnél esetleg visszatetszést szülhetne és áringadozókat okozna.

Végül legyen szabad az előadó uraknak legőszintébb köszönetet mondani a magyar erdőgazdaság tárgyilagossá megítéléséért. Mi, magyar erdészek szíves látogatásukban és ebben a tárgyilagosságban nemcsak a személyes bajtársi közeledés alapját látjuk, hanem alapját mindkét állam erdőgazdasága fejlődésének. (Tetszés.)

Kallivoda Andor erdőtanácsos Janka Gábor előadására reflektálva megjegyzi, hogy az ákácza ma már nem csupán helyi piacczal bír. Tudta szerint pl. Ujvidéken egy kisebb gyár kerékküllőket és oly kerékfogakat készít, amilyenek a textilgyárak gépeihez szükségeltetnek. Ennek a gyárnak termékei nagy mennyiségben exportálatnak Németországba.

Az elnöklést *Guttenberg* Adolf lovag veszi át.

Auersperg Károly herczeg: Egy kérdéssel óhajtanék a magyar kolléga urakhoz fordulni. Láttuk, hogy a szakképzett erdőtiszt, aki egyetlen erdészeti főiskolájukat Selmezbányán elvégezte, kiválóan gazdálkodik, nemcsak azzal, hogy nagyban tervezi azt, hogy mi a teendő, amire alapos tudományos kiképzése révén képes, hanem azzal is, hogy éppenséggel kitűnik (excelliert) a részletes kivitel terén, amelyet a nagy koncepczió végrehajtása megkíván. Láttuk azt is, hogy az erdőőri személyzet neveléséről gondoskodnak s nem kételkedünk abban, hogy a szakiskoláikat végzetten kitűnő végrehajtó közegek az urak kezében, kik szaktudományi képzettségük alapján abban a helyzetben vannak, hogy világosan és félreérthetetlenül rendelkezzenek. Némileg azonban új dolog előtt állunk, amennyiben úgy véljük, hogy egy közbeeső elem még hiányzik, amelynek hiányát valószínűleg rövidesen érezni fogják s ez az az elem, amely már nem csupán erdőőrzési szolgálatot teljesít, de mégis olyan működési körrel bír, amelyben a főiskolainál kisebb képzettség elegendő volna. Ugy gondoljuk, hogy azok a most keletkezőfélben levő erdők, például Szeged és Szabadka táján, amelyek most az intelligencia legmagasabb fokán álló erdőgazdáktól kezeltetnek, ha teljes használatba kerülnek, oly részletes munkát fognak adni, amelyhez a tudományos képzettség tulajdonképen már nem szükséges. Ma helyénlevő dolog lehet, hogy a tudományosan képzett urak

rendelkeznek és rendelkezéseiket alárendelt közegekkel végrehajtatják, de ha a most telepített erdők kihasználása következik, a helyi piacon apróban való értékesítéssel, amilyennel már most is találkoztunk, akkor önök csakhamar az előtt a helyzet előtt fognak állani, hogy azt vagy erre az egészen alárendelt személyzetre kell bízni, vagy hogy az egész nagy üzem vezetőjének kell ezekkel a részletekkel is foglalkozni, ami óriási munkát ad. Tudjuk, hogy önök ma a szükséges közepes képzettségű személyzetet oly módon nevelik, hogy az erdőőri szakiskolák jeles növendékeit még egy évi kiképzésben részesítik. Nem hinném azonban, hogy ez a jövő szükséglete szempontjából elegendő lenne, mert mégis csak az elemi oktatáson alapszik ez a rendszer.

Nálunk ez nem volna lehetséges. Nem győznők a munkát, ha az erdészeti szolgálatban csak evvel a kétféle személyzettel bírnánk. Az üzem műszaki és számviteli részét nem láthatnók el ily kétféle, mintegy az ellentétes sarkokon álló személyzettel. Ha az adminisztratív tevékenységet, a hatóságokkal való érintkezést, a községek képviselőtestületeiben való szavazati jog gyakorlását tekintetbe vesszük, úgy erre az erdőőri szakiskolák növendékei aligha bírnak elegendő képzettséggel. Nem ismerem egyébiránt eléggé az Önök viszonyait, de azt hiszem, hogy a személyzetnek az a kategóriája, amelyet mi erdésznek (Förster) nevezünk, itt is alkalmazható volna. Érdekelne bennünket, milyennek gondolják Önök erdészeti tanügyük további fejlődését s nem gondolkodtak-e azon, hogy a mostani gazdaságok további fejlődése során a két végleten álló személyzet közé egy középfoku képzettséggel bíró kategóriát kell iktatni. Csak nagy gazdaságokat láttunk, amelyek sok ezer holdra terjednek, de azt hiszem, hogy a magánbirtokokon hasonlóak a viszonyok a mieinkéhez. Az itt érzett szükségletnek lehetne szociálpolitikailag igen kellemes módon megfelelni.

A magyar polgári elemnek mód nyujtatnék, hogy egy győnyörű hivatásban jusson keresethez, ez tehát nemzeti ügy.

Ezek felemlítésére szorítkozva, nagyon érdekelne, miként gondolkodnak a tanügy további fejlődéséről.

Bund Károly: Főméltóságod kérdésében oly ügyet érint, amely nálunk is sokszor képezte megvitatás tárgyát. Általánosságban röviden jelezhetem, hogy inkább az önálló, főiskolai képzett-

ségű erdőtisztek rendszerének (Oberförstersystem) alapján állunk és az a törekvésünk, hogy erdeinknek lehetőleg kiterjedt mértékben biztosítsuk a legmagasabb képzettségű erdőtisztek által való kezelést. Másfelől figyelembe veendő, hogy az erdőőri szakiskolák növendékein kívül, akik két évi tanfolyamon mégis csak nagyobb képzettséget szerezhetnek, mintha csupán három havi vagy egy évi tanfolyamokat (Waldbauschule) végeznének, igen nagy számban alkalmazunk tulajdonképeni őrszemélyzetet, amely erdőőri személyzetünk legalsó fokát képviseli s amelytől nem követelünk egyebet, mint hogy az elemi ismeretek birtokában, három évi gyakorlat után az erdőőri szakvizsgát letegye. A továbbképző tanfolyamokkal való kísérlet önmagában véve bizonyítéka annak, hogy középfoku üzemi személyzet iránt bizonyos szükséglet mutatkozik és nem tagadjuk, hogy a házilagos gazdálkodás terjedésével és a gazdaság intenzivításának emelkedésével az ily személyzet iránti szükséglet is mindinkább érezhetőbbé fog lenni. Ma azonban a magyar kormány még azon az állásponton van, hogy ennek a szükségletnek az erdőőri szakiskolák, kapcsolatban a továbbképző tanfolyammal, megfelelnek, tény azonban, hogy az erdőbirtokosok köréből az erdészeti középiskolák iránti óhaj felhangzott, anélkül, hogy a közeli jövőben nézetem szerint teljesülésre várhatna. A továbbképző tanfolyam oly kísérlet, amely, miután a tanfolyamot végeztek azonnal állást kapnak, sikerültnek mondható. Általában azonban az a törekvésünk, hogy az önálló kezelők rendszerének értelmében minél kisebb erdőterület jusson egy-egy főiskolai képzettségű erdőtiszt kezelésé alá, anélkül, hogy oly messzire mennénk, hogy főiskolai képzettségű erdőtisztek alárendelt munkálatokat lennének kénytelenek végezni, amelyeket kisebb képzettségű személyzet is elláthat.

Kaán Károly: Előitem szóló szavainak kiegészítéséül legyen szabad felemlítenem, hogy az erdőőri szakiskolákon az előképzettség 6 elemi osztály, de igen sokan a gimnázium, vagy a polgári iskola 4—5 osztályával jönnek oda s az a tapasztalat, hogy ez utóbbiak egészen jól betöltik helyüket mint altisztek, illetőleg mint műszaki segédszemélyzet.

Schmid István erdőtanácsos, mint egy erdészeti középiskola igazgatója hozzá kíván szólni a kérdéshez. A főiskolai végzettségűek körében az erdészeti középiskolák mint oly félszeg alkotások

tüntettetnek fel, amelyeknek nincs jogosultságuk. Az állam birtokán az „Oberförstersystem“ áll alkalmazásban főiskolát végzett erdőgondnokokkal és altisztekkel, akik régente erdőőrök voltak, ma az erdész (Förster) czimet viselik, amely czimváltozás nézete szerint nem volt valami szerencsés dolog, mert nagyon megővesztette ennek a személyzetnek ambícióit.

Mások a viszonyok a nagy magánerdőbirtokokon, amelyeken az u. n. erdőmester-rendszer (Forstmeister oder Revierförstersystem) fejlődött ki. A vezetést az erdőmester végzi, a végrehajtás az u. n. pagonyerdészek kezében van. Ez a rendszer általában kitűnően bevált és nincs ok rá, hogy megváltoztassuk. Késébe vonja, hogy a gazdaság nyerne azáltal, hogyha 10—15.000 ha nagyságú erdőbirtokon, amelyet eddig egy erdőmester és 8—10 erdész kezelt, ezentúl 2—3 főiskolai képzettségű főerdész gazdálkodik, ki alá csupán az erdőőrök vannak rendelve. Ha a középiskolákat Ausztriában eltörölnék, az erdőbirtokosok aligha a főiskolásokat alkalmaznák, hanem az erdőőri személyzet körére szállnának le. Ez bizonyára nem volna haladás. A középiskolákban a nevelés és a felvétel feltételei igen szigorúak s azokból kitűnő szakemberek kerülnek ki, akik vezető-állásban is beválnak.

Bund Károly: Schmid erdőtanácsos ur kifejtette, hogy Ausztriában az erdőhivatali rendszer hosszú történeti multa tekinthet vissza. Ez igen lényeges körülmény a kérdés megítélésénél. Valamely meglevő rendszert felborítani, annak nagy nehézségei vannak. Nálunk azonban ezt a rendszert nem ismerjük, legalább a kötött birtokon nem, ellenben ezen a nagy erdőterületen, amely az ország erdősegeinek $\frac{2}{3}$ -ára terjed ki, a főerdész-rendszer van teljes jogosultsággal és sikerrel meghonosítva. Amint Ausztriában nem volna jogosult a történelmi fejlődés alapjáról letérni, époly jogosulatlan volna nálunk a mostani rendszert feladni. Hangsúlyoznom kell azonkívül, hogy részünkről mégis csak visszafejlődésnek tekintenők, ha az az óriási erdőterület, amely most főiskolai végzettségű erdőtiszték kezelésének örvend, kisebb képzettségű személyzetre bizatnék.

Fieser főerdész óva int, hogy az állami erdőbirtokon a „Revierförstersystem“ alkalmaztassék és hivatkozik azokra a sikerekre, amelyeket a főiskolai képzettségű erdőgondnokok rendszere Baden

nagyhercezségben elért, daczára annak, hogy csupán 6 heti tanfolyamban kiképzett erdőőrök segítségére támaszkodik.

Az elnöklést ismét *Auersperg* herczeg veszi át.

Guttenberg Adolf lovag: Nem volt szándékában újból felszólalni, de nem hagyhatja viszonzatlanul *Schmid* erdőtanácsos egyes fejtegetéseit. *Guttenberg* a főiskolai képzettségű erdőgondnokok hive, akik jól képzett altisztekkel és mint harmadik kategória: a tulajdonképeni erdőőrökkel (*Heger*) működnek. Az erdőhivatali rendszer tényleg történeti alapon épült fel, de igen nagy erdőbirtokok tértek át erről a másik rendszerre, így *Frigyes* főherczeg, *Lichtenstein* és *Schwarzenberg* herczegek, még pedig teljes sikerrel. Nem hiszi, hogy a középiskolák eltörlése esetén a személyzet színvonala süllyedne. Ezt az osztrák erdőtvény 22. §-a akadályozza meg, amely államvizsgát kíván a nagyobb erdők kezelőitől. Végül védelmébe veszi a erdészeket (főerdőőröket, *Förster*), akik szívesen megmaradtak volna az erdőőr (*Forstwart*), czim mellett, ha nagyobb fizetést adnak nekik. (Derűltség.)

Több felszólaló nem jelentkezővén, *Auersperg* herczeg a referenseknek köszönetét nyilvánítja és az ülést berekeszti.

Igy folyt le — tartalmasan és érdekesen — az osztrák birodalmi erdészeti egyesület herkulesfürdői vándorgyűlése.

Déli egy órakor a nagy gyógyteremben egyesült újra a társaság, ezuttal a fehér asztal mellett, a földmivelésügyi miniszter által adott bucsubanketten. Az első felköszöntőt *Auersperg* herczeg mondotta Ő Felségére a királyra, akihez mindnyájunkat egyaránt fűz a hűség, a szeretet és tisztelet köteléke.

Közös megállapodás alapján azután a következő hódoló távratot intéztük gróf *Paar* főhadsegéd közvetítésével Ő Felségéhez:

„Az osztrák birodalmi erdészeti egyesület és a magyar országos erdészeti egyesület képviselői a magyar királyi kormány meghívására tanulmányutat tettek a magyar szent korona országainak déli részében fekvő erdőségekbe s azt ma Herkulesfürdön befejezték. Ez az erdei szemle újból nyilvánvalóvá tette azokat a mérhetetlen jótéteményeket, amelyekben az erdőgazdaság ő császári és apostoli királyi Felsége dicsőséges uralkodása és atyai gondoskodása alatt részesült. Hálatelten kérik a ma itt egybegyűlt osztrák és magyar erdő-

gazdák Isten legdúsabb áldását Ó Felsége a császár és király felszentelt személyére és megújítják a törhetetlen hűség fogadalmát.”

A táviratot osztrák részről *Auersperg* herczeg, magyar részről *Csik* miniszteri tanácsos írta alá. A délután folyamán megérkezett Schönbrunnból a következő válasz:

„Ó Felsége legszivesebben köszönetet mond Főméltóságodnak és *Csik* miniszteri tanácsosnak, az osztrák birodalmi erdészeti egyesület tagjainak és a magyar országos erdészeti egyesület képviselőinek a neki az erdei szemle alkalmából hű ragaszkodással és különös melegen átérzett szavakkal kifejezésre juttatott hódolatért. Legfelső megbízásból Paar, lovassági tábornok.”

A bankett folyamán, közvetlenül *Auersperg* herczeg felköszöntője után *Csik* Imre min. tanácsos Serényi Béla gróf képviselőtében és megbízásából bucsut mondott vendégeinknek és mielőbbi viszontlátásra emelve poharát, háromszoros éljennel köszöntötte a herceget és az osztrák egyesület tagjait.

Utánna *Vadas* Jenő miniszteri tanácsos az Országos Erdészeti Egyesület nevében a következő szavakkal bucsúztatta a vendégeket: Mélyen tisztelt uraim! Miután az Országos Erdészeti Egyesület elnöksége az ismert okokból nem lehet jelen, csekélységemnek jutott a szerencse, hogy egyesületünk legszívélyesebb bucsúüdvözlését tolmácsoljam. Uraim! Visszatekintve a közelmúlt napokra, amelyeket az önök kedves társaságában élvezhattunk, három kimagasló mozzanatot vehetünk észre. Az első az a szívélyes fogadás, amelyben egyesületünk önöket részesítette (Bravo!), a másik az Önök figyelmessége, amelylyel tevékenységünk terét szemlélték s a harmadik ez a bucsu, amelyet diadalünnepnek nevezek, mert Önök, uraim, diadalmaskodtak sziveink fölött. Önök három szóba foglalhatják össze kirándulásuk eredményét: veni, vidi, vici. Önök, uraim, idejöttek, látták munkálataink eredményét és meghódították sziveinket. A győztes elsősorban az Önök mélyen tisztelt elnöke, *Auersperg* herczeg ő főméltósága, aki szeretetreméltóságával, az erdő iránti szeretetével, nemes személyiségével mindnyájunk szívét megnyerte. (Élénk bravó és éljen.) Hozzá csatlakozik tábornoka, az osztrák birodalmi erdészeti egyesület alelnöke és tagjai. Uraim! mi legyőzöttek rövidesen alkalmat fogunk keresni a revanche-ra. Éljen *Auersperg* herczeg ő főméltósága! (Élénk éljenzés és bravó.)

Guttenberg Adolf lovag köszönetet mondott a földmivelésügyi kormánynak a vendégszerető fogadásért, amelyben őket Budapestre érkezésük óta a mai, e gyönyörű teremben nyújtott bankettig részesítette. Megismerték utjukon azt a joggal dicsért, híres magyar vendégszeretetet, amely őket valóban meghatotta. A magyar földmivelésügyi minisztérium és az Országos Erdészeti Egyesület előzékenységén és áldozatkészségén kívül, maga a magyar közönség volt az, amely rendkívül szép fogadásban részesítette őket. Szabadka, Szeged, Temesvár szab. kir. városok valósággal versenyre keltek egymással, hogy ki fogad bennünket nagyobb vendégszeretettel. Serényi Béla gróf gondoskodása, hogy magukat magyar földön otthonosan érezzék, lánczként vonul végig egész utjukon, amely alatt mindenütt barátokként fogadtattak. Poharát Serényi Béla gróf földmivelésügyi miniszterre emeli. (Élénk éljenzés.)

Petrascsek Károly udv. tanácsos: Mélyen tisztelt uraim! A múlt század 50-es éveinek elején egy bár kicsiny, de válogatott csoportja a Magyarországon működő erdőgazdáknak, összeállott, hogy egyesületet alapítson. Daczára ezen szakférfiak fáradozásainak, nem sikerült ezt az egyesületet felvirágoztatni, sőt ellenkezőleg, az évről-évre visszafejlődött. Az az árnyék, amely akkor Magyarország politikai életét elborította, nem engedte meg a gazdasági fejlődést sem. Amidőn aztán ez az árnyék elvonult és az ország új életre ébredt, akkor a magyar erdészeti hármas csillagzat, Divald, Wagner és Bedő voltak azok, akik a most is létező Országos Erdészeti Egyesületet alapították. Főként ezen egyesület sürgetésének köszönhető, hogy az ország már több mint 30 éve modern erdőtörvénnyel bír s ez az egyesület alapítója és gyarapítója a magyar erdészeti szakirodalomnak. Nem kicsinylendő az egyesület működése és céljai szempontjából az, hogy Budapesten saját házzal, saját otthonnal bír. Hogy mily szép ez a ház s hogy mily célszerűen és előnyösen van berendezve, azt alkalmunk volt látni. Nem hagyhatom azonban említés nélkül az egyesület emberbaráti működését sem, amely bőkezű módon évenként nagy összegeket juttat erdőtisztítóvezvegyeknek és árváknak. Végül különösen hangsúlyozom, hogy az egyesület működése mindig nemzeti szellemben, a magyar állam-eszme megerősítésének szolgálatában állott. Haladjon az eddig oly jelentékeny sikerrel követett utakon tovább! A magyar országos

erdészeti egyesület további fejlődésére és virulására emelem poharamat. Éljen, éljen, éljen! (Élénk tetszés.)

Nagy Vincze erdőigazgató *Petraschek* Károly udvari tanácsost köszönti fel, hivatkozva boszniai működésére és arra, hogy Magyarországon is szolgált, tehát bizonyos mértékig a miénknek is tekintethetjük. Ő volt az, aki az osztrák erdészeti egyesület kebelében a magyarországi tanulmányut eszméjét megpendítette s ezzel baráti összefövetelünket előkészítette!

Schmid erdőtanácsos felszólalásában hivatkozik Budapesten mondott azon idézetére, hogy akit Isten kedvel, azt világgá küldi. (Wem Gott will rechte Gunst erweisen, den schickt er in die weite Welt, dem will er seine Wunder weisen in Berg und Tal, in Wald und Feld!) A költő ezen szavait ma úgy egészíti ki, hogy Isten kedveltjét nemcsak utra küldi, hanem olyan kísérőket és vezetőket is ad melléje, amilyenek a miéink voltak. *Vadas, Csík, Nagy, Kolossváry, Kaán* és *Roth* uraknak köszönetet mond fáradozásaikért. *Vadas* miniszteri tanácsos előbb győzőkről és legyőzöttekről beszélt. Ha vannak legyőzöttek ezen az uton, azok csak mi osztrákok lehetünk, legyőzöttek a magyar kollégák szeretetreméltósága által, legyőzve attól a nagyrabecsüléstől, amelylyel erdészeti alkotásaik iránt viseltetünk. A tartós barátság alapja a rokonszenv és a megbecsülés. Mindkettőt bőségesen érezzük a magyar erdőgazdasággal szemben s így számíthatunk barátságunk állandóságára. Kollégái nevében köszönetet mond mindazoknak a magyar uraknak, akik szeretettel és odaadással fáradoztak utjuk sikere körül. Ohajtja, hogy magyar részről mielőbb viszonzják a látogatást.

Dr. Salač Vilmos: *Bund* Károly egyesületi titkárnak a tanulmányut előkészítése és az utmutató fordítása és szerkesztése körüli működéséről emlékezve meg, őt élteti, mire *Csík Imre* min. tan. *Leeder* Károly udvari titkárt, az osztrák birodalmi erdészeti egyesület ügyvezetőjét köszöntötte fel.

Bund Károly: Utunkon már elhangzott az az igaz szó, hogy mi erdőgazdák az erdőben otthon vagyunk s az önök nyilatkozatai alapján hinnem kell, hogy Önök nálunk, bár alföldi erdeink az Alpok erdőségeivel a versenyt nagyszerűsége és szépsége nézve nem vehetik fel, otthonosan és jól érezték magukat; mert

az erdő meghódítja szívünket, akár a Föhn zug az Ortler alatti fenyvesekben, akár a Kossawa tombol a deliblati homok ákáczaiban. Bármennyire is voltunk azonban otthon (*zu Hause*), gondolataink mégis gyakran tértek haza (*nach Hause*), otthonmaradt szeretteinkhez, családunkhoz. Azt hiszem, nem szabad róluk megfeledkeznünk, akik gondolatban kísérték utunkon s talán nélkülöztek bennünket. Ne méltóztassék szerénytelenségnek venni, ha csekélységem az otthonmaradottak közül elsősorban Auersperg hercegnő ő főméltóságának jólétére emeli poharát!

Auersperg Károly herceg köszönetet mondva, poharát az összes jelenlevők családtagjaira emeli.

Róth Gyula, mint a társaság egyik legfiatalabb tagja a társaság nesztorát, *Rohrmann* földbirtokost köszönti fel, aki 76 éves kora dacára az egész uton az időjárás szeszélyeivel, forrósággal, esővel, hideggel egyaránt dacolt. Kívánja, hogy *Rohrmann* még számos évig hasonló állhatatossággal álljon ellent az idő fogának s még soká ott álljon a fiatalabb nemzedék előtt, mint a férfierő és tevékenység mintaképe.

Rohrmann földbirtokos köszönetet mond s mint a békeliga hive kívánja, hogy a Lajtán inneni és tuli államok között egyetértés, szeretet és kölcsönös barátság honoljon.

Igy végződött szép összhangban az osztrák birodalmi erdészeti egyesület magyarországi tanulmányutjának utolsó hivatalos mozzanata is.

A délután folyamán a társaság *Kolossváry* osztálytanácsos, fürdőigazgató, *Haller* gróf és *Lipcsey* kolléga szeretetreméltó vezetése mellett a vadregényes Cserna völgyet tekintette meg s a Gizellakeresztig haladt, amely egy teljesen körülfalt völgykatlan peremén állva, gyönyörű kilátást nyújt a körülfekvő magas, sziklás hegyekre.

Este még teljes számban jelentünk meg gyógyterem étkezőjében, de egyes tagjai a társaságnak csakhamar bucsúztak, mert az éjjeli gyorsvonattal már visszautaztak hazájukba. A vendégek zöme, mintegy 15—16-an azonban, nem veszve el bizalmukat az időjárásban, a magyar kísérettel együtt kitartottak és a következő napra tervezett kirándulásnak már előre örvendettek.

Szeptember 21-én reggel sűrű ködben indultunk részben

gyalog, részben apró hegyi lovakon a fehér kereszthez s onnan tovább az Ernamagaslatra (Suscutető, 1200 m) vivő ösvényen. A köd még akkor sem szállt fel, amikor a fehér keresztet, ahonnan elragadóan szép kilátás nyílik a fürdőre, elértük. A vadregényes sziklákon, ernyős koronájú feketefenyvek alatt tartott rövid pihenő alatt azonban egyszerre, mintha színházi függöny lenne, félrelebbent a ködfátyol és a gyönyörű tájnak eleinte egyes részletei, majd a fürdő egész környéke láthatóvá vált s a szép vidékekhez szokott osztrák vendégeknek is teljes tetszését nyerte el, sőt meglepte őket. Az innen a Damogled és a Suscutető között elvonuló völgyben lévő u. n. macskaösvényen már ragyogó napsugárban haladtunk tovább. Auersperg herceg, aki az egész utat gyalog tette meg, a mészfílórából gyűjtögetett, részben gyökeres példányokat is, goldegyi kastélya mellett leendő meghonosítás céljából. Különösen megcsodálták vendégeink a török mogyoró néhány faalaku, hatalmas példányát.

Ösvényünk mind meredekebben, mindinkább rövidebb fordulatokban kuszott fel a majdnem falegyenes sziklafalakon, míg végre elértük a tetőt, ahonnan felséges, bár a néhol a magas csucson megülő ködfoszlányok által némileg elfátyolozott kilátást élveztünk Krassószörény megye és részben Románia és Szerbia hegyvidékére. Szemléltatást élveztek vendégeink a sok sikvidék után a nekik szokottabb hegyvidék rég nélkülözött panorámáját. A tető közelében *Lipcsey* kolléga rögtönzött asztalokon kitűnő gulyáshussal várt (végre nem francia menu!), amelyet osztrák és magyar egyaránt kitűnő étvágygyal fogyasztott. És ime itt sem lehattunk meg szónoklatok nélkül, amelyekről sajnos, gyorsírói feljegyzés már nem állván rendelkezésre, csak röviden jelezhetjük tartalmukat. Ebben a tizenkettedik órában leplezte le önmagát *Leeder* Károly udvari titkár, aki eddig hallgatásba burkolódzott volt, mint kiváló szónok. Mint lelkes turistának bizonyára a gyönyörű hegyi ut örömei töltötték meg lelkét csordultig és szép szavai az osztrák és magyar barátságnak szólottak. Utána *Sallac* Vilmos dr. rendkívül elmés, az entomológia és botanika köréből vett hasonlatok alapján levezette, hogy a magyar erdész tudományos neve *Silvicultivator perfectus*. Végül *Guttenberg* lovag a mai ut sikerülte

fölötti örömének adott kifejezést és újból meghívta a magyar erdészeket Ausztriába.

A kedélyes erdei ebéd után a merészen, falegyenes sziklafalakon vezetett ösvényeken ereszkedtünk le a Lichtenstein-magaslat felé. Utközben az 1905. évi nagy tűzvész által elpusztított száraz jegenyefenyveseket láttunk, amelyek bizony nagyon szomorú látványt nyújtanak, de már alá vannak telepítve. Meggyőződünk, hogy az elszáradt fatömeg kihasználását és értékesítését a terepviszonyok teljesen lehetetlenné tették.

A leáldozó nap aranyos sugarai szűrődtek át a sűrű bükk-erdőn, amidőn esti 6 óra táján Herkulesfürdőt ismét elértük.

Még egy együttes vacsora, azután szívélyes bucsu után elváltunk azoktól, akik e 10 napi együttlét alatt vendégeinkből barátaink lettek!

Az Országos Erdészeti Egyesület az osztrák kollégák látogatását mindenesetre legjobb emlékei közé sorozhatja. Hála mindazoknak, akik ennek érdekében fáradoztak!

Utmutatás a domb- és hegyvidéki legelők megjavításához, gondozásához és rendszeres használatához.

Irta: *Biró János* kir. erdőfelügyelő.

(Befejezés.)

VII. Csordaitatók berendezése.

Jó itatók nélkül nincsen jó legelő. Nagyon fontos a víz nemcsak az állatok fejlődésére és egészségi állapotára nézve, hanem a legelő talajának és gyepezetének *megkimélése*, különösen pedig annak *fektetéssel* való megrágyázása tekintetéből. Mert ha az állatok szomjaznak, akkor nem esznek, izgatottak, ide-oda járkálnak, kimelegszenek, leromlanak, tejük megapad, ok nélkül összetapodják a fűvet és rontják a talajt. Ha pedig vízhez jutnak, úgy a nagyon hideget, mint a romlottat egyaránt mohón iszszák, meghűlnek, megbetegednek, sőt egyik-másik el is pusztul. A *méiely* a rossz vízzel jut az állat testébe. Minél több és minél jobban elosztott csordaitató van a legelőn, annál sikeresebben foganato-